

JUSTIITSMINISTEERIUM

**Menetlusedokumentide kättetoimetamise
regulatsiooni tõhustamise võimalused
rahvusvahelisi standardeid ja
välisriikide praktikaid arvestades**

Maarja Torga

Tartu Ülikooli tsiviilõiguse lektor, Riigikohtu tsiviilkolleegiumi nõunik
MJur, Oxford; LLM, Aberdeen

Justiitsministeerium
2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Rahvusvaheliselt kehtiv kaitsestandard menetlusdokumentide kättetoimetamisel ning selle mõju Eesti seadusandjale	3
1.1. Kaitsestandard Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas ning selle mõju Eesti seadusandjale	3
1.2. Kaitsestandard Euroopa Liidu õiguses, sh Euroopa Kohtu praktikas, ning selle mõju Eesti seadusandjale	4
1.2.1. Menetlusdokumentide kättetoimetamine Brüsseli I instrumentide kohaselt.....	5
1.2.2. Menetlusdokumentide kättetoimetamine Euroopa maksekäsumenetluse määruse, Euroopa täitekorralduse määruse ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse alusel.....	7
1.2.3. Menetlusdokumentide kättetoimetamine Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II alusel.....	11
2. Välisriikides kehtiv menetlusdokumentide kättetoimetamise regulatsioon	16
2.1. Menetlusdokumentide kättetoimetamine (sh elektrooniline kättetoimetamine) Ühendkuningriigis	17
2.2. Menetlusdokumentide kättetoimetamine (sh elektrooniline kättetoimetamine) Taani Kuningriigis	19
3. Kokkuvõte	20

Sissejuhatus

Lähtudes Justiitsministeeriumi koostatud lähteülesandest on käesoleva analüüsi eesmärgiks teha kindlaks, millisel viisil oleks võimalik Eestis kehtivat menetlusdokumentide kättetoimetamise regulatsiooni tõhustada, arvestades seejuures vajadust tagada menetlusosaliste põhiõiguseid. Saavutamaks analüüsi eesmärki, tegeletakse analüüsis järgmiste küsimustega: a) milline on kaitsestandard menetlusdokumentide kättetoimetamisel Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa Kohtu praktika kohaselt ning laiemalt Euroopa Liidu õiguses, milline on sellise praktika tähtsus Eesti riigisiseste reeglite formuleerimisel (**analüüsi 1. peatükk**) ning b) milline on Suurbritannias ja Taani Kuningriigi menetlusdokumentide kättetoimetamise, sh elektroonilise kättetoimetamise regulatsioon ning millises osas võimaldab neis riikides kehtiv regulatsioon menetlusdokumente võrreldes Eesti Vabariigis kehtiva regulatsiooniga tõhusamalt (st kiiremini ja odavamalt) saajale kätte toimetada (**analüüsi 2. peatükk**). Neile küsimustele antud vastustele tuginedes esitatakse analüüsi viimases peatükis kokkuvõtte selle kohta, millisel viisil võiks Eesti seadusandja kaaluda kehtiva menetlusdokumentide kättetoimetamise regulatsiooni muutmist, saavutamaks menetlusdokumentide kiiremat ja odavat kättetoimetamist, arvestades seejuures siiski menetlusosaliste põhiõigust olla oma kohtuasja arutamise juures (**analüüsi 3. peatükk**).

1. Rahvusvaheliselt kehtiv kaitsestandard menetlusdokumentide kättetoimetamisel ning selle mõju Eesti seadusandjale

1.1. Kaitsestandard Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas ning selle mõju Eesti seadusandjale

Euroopa Inimõiguste Kohus ei ole teadaolevalt tegelenud küsimusega, millised peaksid olema kohtudokumentide kättetoimetamise lubatud viisid. Euroopa Inimõiguste Kohtusse võiksid menetlusdokumentide kättetoimetamisega seotud vaidlused jõuda juhul, kui dokumendi kättetoimetamine ei ole vastanud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK)¹ art-ile 6(1). Viidatud sätte esimese lause kohaselt on igaühel oma tsiviilõiguste ja –kohustuste või temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis.

Kuigi Euroopa Inimõiguste Kohus ei ole tegelenud küsimusega, mil viisil tuleks menetlusdokumendid menetlusosalistele kätte toimetada, on Euroopa Inimõiguste Kohus ühes kohtuasjas siiski tuvastanud menetlusdokumentide kättetoimetamisega seoses EIÕK art 6(1) rikkumise. Nimelt kinnitas Euroopa Inimõiguste Kohus *Beer v Austria*² kohtuasjas, et EIÕK art 6(1) rikkumisega on tegemist olukorras, kus isikule ei toimetata menetlust algatavat dokumenti (antud kaasuses kaebust nn menetluskulude kindlaksmääramise kohtulahendi peale) kätte ega informeerita teda sellise dokumendi olemasolust muul viisil. Euroopa Inimõiguste Kohus jättis seejuures kahjuks täpsustamata, millised oleksid võimalikud nõ “muud viisid” menetlusosalise teavitamiseks, mille puhul saaks lugeda, et EIÕK art 6(1) rikkumist toime ei panda.³ Seega kujutab menetlusdokumentide kättetoimetamata jätmine endast EIÕK art 6(1) rikkumist, kui isikul ei ole võimalik tänu dokumendi kättetoimetamata jätmisele ennast menetluses kaitsta. Millisel viisil tuleks menetlusdokument isikule kätte toimetada, on Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas jäetud aga lahtiseks. Eelnevast tulenevalt ei ole võimalik teha oletusi ka selle kohta,

¹ RT II 1996, 11, 34.

² Euroopa Inimõiguste Kohus. 06.02.2001. *Case of Beer v. Austria*. Kättesaadav: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59204#{"itemid":\["001-59204"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59204#{) (15.12.2015).

³ Vt: *Beer v Austria*, p 19.

milline täpselt peaks olema nõ kaitsestandard menetluskohustuste kättetoimetamisel Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt, *Beer v Austria* kohtulahendile tuginedes võiks ilmselt eeldada, et lubatud on mh riigisisene regulatsioon, mis lubab asja lahendada, kui isik on menetluskohustusest teada saanud muul viisil kui menetluskohustuse kättetoimetamise vahendusel.⁴

Kriminaalajades on Euroopa Inimõiguste Kohus dokumentide kättetoimetamisega seoses selgitanud, mida kättetoimetatav dokument endas sisaldama peaks. Lahendites *Pélissier ja Sassi vs Prantsusmaa* ning *Mattei vs France* selgitas kohus, et süüdistav õigusakt peab võimaldama süüdistataval teada saada mitte ainult süüdistuse põhjuse, st talle etteheidetud teod, millel süüdistus põhineb, vaid ka nendele tegudele antud detailse õigusliku kvalifikatsiooni.⁵ Tsiiviilasjades kahjuks sarnane praktika puudub, küll aga on Euroopa Kohus Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast analüüsid avaldanud arvamust, et kaitseõiguse tagamise nõuded tsiiviilasjades peaks olema madalamad kui kriminaalajades.⁶ Lisaks on Euroopa Kohus seoses EIÕK art-ga 6 selgitanud, et Euroopa Liit võib küll parandada ja kiirendada kohtudokumentide edastamist liikmesriikide vahel, kuid seda eesmärki ei tohiks saavutada ükskõik, millisel viisil dokumentide saajate selliseid kaitseõiguseid nõrgendades, mis tulenevad mh EIÕK art-s 6 sätestatud õigusest õiglasele kohtumenetlusele.⁷

Lõpetuseks tasub märkida, et Eesti õiguskirjanduses on väljendatud arvamust, et EIÕK art 6(1) rikkumisega võib tegemist olla juhul, kui menetluskohustus saadetakse kirjaga isiku rahvastikuregistrisse või äriregistrisse kantud aadressile või eesti.ee meiliaadressile või lihtsustades kättetoimetamist muul viisil.⁸ Ilmselt oleks sellise rikkumisega tegemist siiski vaid juhul, kui sellise kättetoimetamise korral ei ole isik tema suhtes algatatud menetlusest tegelikult teada saanud ning kui tal ei ole hilisemas menetluses võimalik vastavale puudusele tugineda.

***

Nagu nähtub Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast, peab isik oma EIÕK art 6 kohase kaitseõiguse tagamiseks dokumenti kätte saama, seejuures ei ole siiski täpsustatud, millisel viisil täpselt tuleks isikule menetluskohustus kätte toimetada. Ka kättetoimetatava dokumenti sisu osas ei ole Euroopa Inimõiguste Kohus tsiiviilasjades juhiseid andnud. Eelnevalt tulenevalt ei ole võimalik rääkida ka mõjust, mida Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika võiks uute Eesti menetluskohustuste kättetoimetamise reeglite formuleerimisel omada.

1.2. Kaitsestandard Euroopa Liidu õiguses, sh Euroopa Kohtu praktikas, ning selle mõju Eesti seadusandjale

Järgnevalt antakse lugejale ülevaade menetluskohustuste kättetoimetamise regulatsioonist kehtivas Euroopa Liidu õiguses ning ülevaade menetluskohustuste kättetoimetamise küsimustega tegelevatest Euroopa Kohtu lahenditest, mis on tehtud nn Brüsseli I instrumentide

⁴ St sisuliselt on lubatud ka TsMS § 307 lg 3 regulatsioon, mille järgi juhul, kui menetluskohustus on jõudnud menetlusosalise kätte, kellele dokument tuli kätte toimetada või kellele dokumenti võis vastavalt seadusele kätte toimetada, ilma et kättetoimetamist oleks võimalik tõendada või kui on rikutud TsMS-s sätestatud kättetoimetamise korda, loetakse dokument menetlusosalisele kätte toimetatuks alates dokumenti tegelikust saajani jõudmisest.

⁵ Viidatud läbi: EKO C-14/07, *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR vs Industrie- und Handelskammer Berlin, Nicholas Grimshaw & Partners Ltd.* - 08.05.2008, kättesaadav: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67008&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=991695> (15.12.2015), p 71.

⁶ Samas, p 72.

⁷ EKO C-325/11, *Krystyna Alder ja Ewald Alder vs Sabina Orlowska ja Czeslaw Orlowski.* - 19.12.2012, kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0325> (15.12.2015), p 35; EKO C-519/13, *Alpha Bank Cyprus Ltd vs Dau Si Sehn ja teised.* - 16.09.2015, kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62013CJ0519> (15.12.2015), p 31.

⁸ V. Kõve. Tsiiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused ja nendega seotud ohud. *Juridica* IX/2012, lk 659, 665-666.

(Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse,⁹ Brüsseli I määruse,¹⁰ Brüsseli konventsiooni¹¹), Euroopa maksekäsmenetluse määruse,¹² Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse¹³ ja Euroopa kättetoimetamise määruste (Euroopa kättetoimetamise määrus I¹⁴ ja Euroopa kättetoimetamise määrus II)¹⁵ kohta.

1.2.1. Menetlusdokumentide kättetoimetamine Brüsseli I instrumentide kohaselt.

Nn Brüsseli I instrumentideks loetakse Brüsseli konventsiooni, seda hiljem asendanud Brüsseli I määrust ning viimast omakorda hiljem asendanud ja hetkel kehtivat Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrust. Brüsseli konventsiooniga ei ole Eesti Vabariik kunagi liitunud, kuid konventsiooni kohta käivat Euroopa Kohtu praktikat saab kasutada Euroopa Liidus hetkel kehtiva Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse tõlgendamisel. Ka nüüdseks kehtetuks tunnistatud Brüsseli I määruse kohta tehtud Euroopa Kohtu praktikat saab kasutada kehtiva Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse tõlgendamisel. Brüsseli I määrus omab tähtsust ka põhjusel, et osade kohtulahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise vaidlused võivad jätkuvalt langeda just Brüsseli I määruse kohaldamisalasse. Nimelt tuleb Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art-st 66(2) tulenevalt ka pärast 10. jaanuari 2015 kohaldada Brüsseli I määruse kohaldamisalasse langevate kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamise või täidetavaks tunnistamise üle otsustamisel vana Brüsseli I määrust, mitte Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrust. Üksnes kohtulahendid, mis langevad uue määruse ajalise kohaldamisalasse, kuuluvad tunnustamisele ja täitmisele Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel. Eelnevast tulenevalt antakse järgnevalt ülevaade menetlusdokumentide kättetoimetamist puudutvast regulatsioonist Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrukses ning Brüsseli I määrukses, arvestades seejuures asjakohast Euroopa Kohtu praktikat ning kättesaadavas ulatuses teiste liikmesriikide kõrgemate kohtute praktikat.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus ei tegele otsesõnu menetlusdokumentide kättetoimetamise küsimusega. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 28(2) näeb siiski ette, et kohus peab menetluse peatama seniks, kuni on tõendatud, et kostjal on olnud võimalus menetluse algatamist käsitlevat või võrdväärset dokumenti kätte saada piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõendatud, et selleks on võetud kõik vajalikud meetmed. Määruse art-d 28(3)-(4) juhivad lisaks kohtu tähelepanu vajadusele kohaldada menetlusdokumendi välisriigis kättetoimetamisel Euroopa dokumentide kättetoimetamise

---

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades. – ELT L 351, 20.12.2012, lk 1–32. Selle määruse kohta loe eesti keeles lähemalt: M.Torga. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus: kas põhjalik muutus Eesti rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses? – Juridica 2014 nr 4, lk 304-312.

¹⁰ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades. – ELT L 12, 16.01.2001, lk 1–23.

¹¹ 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. – EÜT L 299, 31.12.1972, lk 32–42. Eesti Vabariik ei ole Brüsseli konventsiooniga kunagi liitunud, mistõttu ei ole olemas ka eestikeelset ametlikku Brüsseli konventsiooni versiooni.

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1–32. Loe selle määruse kohta eesti keeles lähemalt: M. Torga. Euroopa maksekäsmenetlus – lihtne viis rahvusvaheliste tsiviilnõuete maksmapanemiseks. – Juridica 2013 nr 5, lk 329-338.

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. – ELT L 199, 31.07.2007, lk 1–22.

¹⁴ Nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000, 29. mai 2000, tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuvälise dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise kohta. EÜT L 160, 30.06.2000, lk 37-52.

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007, 13. november 2007, kohtu- ja kohtuvälise dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (dokumentide kättetoimetamine), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000. – ELT L 324, 10.12.2007, lk 79-120.

määruse II¹⁶ ja Haagi 1965. aasta menetluskonventsiooni¹⁷ asjakohaseid sätteid. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 28(2) ei tegele siiski küsimusega, millist konkreetset kättetoimetamise viisi kasutades tuleb menetluskonventsiooni saajale kätte toimetada.

Menetluskonventsiooni kättetoimetamise temaatikaga tegeletakse ka muudes Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse sätetes. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 32 näeb ette, millist ajahetke tuleb lugeda määruse tähenduses kohtusse pöördumiseks – selline ajahetk võib sama sätte esimese lõike kohaselt sõltuda dokumendi kättesaamise ajahetkest. Lisaks võib Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse 45(1)(b) kohaselt teatud menetluskonventsiooni kättetoimetamata jätmise anda aluse keelduda ühes Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud kohtulahendit tunnustamisest või täitmisest teises Euroopa Liidu liikmesriigis. Nimelt keeldutakse Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art-st 45(1)(b) tulenevalt kohtuotsuse tunnustamisest huvitatud poole taotlusel, kui kohtuotsus on tehtud tagaselja ja kostjale¹⁸ ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti¹⁹ või võrdväärset dokumenti kätte piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust, kui tal oli selleks võimalus. Samal alusel saab määruse art-st 46 tulenevalt keelduda ka kohtulahendi täitmisest.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art-d 45(1)(b) ja 46 ei näe ette, millist kättetoimetamise viisi kasutades tuleb kostjale menetlust algatav dokument kätte toimetada - oluline on üksnes see, et dokument toimetataks kätte “piisavalt aegsasti” ja “sellisel viisil”, et kostja saaks ennast menetluses kaitsta. Kuna Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrust hakati kohaldama alles alates 10. jaanuarist 2015, puudus analüüsi kirjutamise seisuga (15.12.2015) ka Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohta käiv Euroopa Kohtu praktika. Küll aga on selline praktika olemas Brüsseli I määruse kohta.

Brüsseli I määrus ei tegele sarnaselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusele otsesõnu küsimusega, millist kättetoimetamisviisi kasutades tuleb kostjale menetlust algatav dokument või sellega võrdväärne dokument kätte toimetada. Sarnaselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusele omab menetluskonventsiooni kättetoimetamine Brüsseli I määruse kontekstis tähendust menetluse peatamisel, kohtusse pöördumise ajahetke määramisel ning kohtulahendite tunnustamisest või täidetavaks tunnistamisest keeldumisel. Brüsseli I määruse art 26 on sõnastatud analoogselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art-ga 28, Brüsseli I määruse art 30 analoogselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art-ga 32, Brüsseli I määruse art 34(2) analoogselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art-ga 45(1)(b). Erinevalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusest näeb Brüsseli I määrus ette kohtulahendite täidetavaks tunnistamise mitte täitmise menetluse, Brüsseli I määruse art 45(1) näeb kohtulahendi täidetavaks tunnistamisel aga ette samasuguse keeldumise aluse, nagu Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 46.

Kuigi Brüsseli I määrus ei reguleeri küsimust, millist kättetoimetamisviisi kasutades tuleb kostjale menetlust algatav dokument või võrdväärne dokument kätte toimetada, võib Euroopa Kohtu praktika põhjal teha mõningaid oletusi nõuetekohase kättetoimetamise standardi kohta. Euroopa Kohus on Brüsseli I määruse art 34(2) tõlgendamisel märkinud, et see säte ei nõua menetluse algatamist käsitleva dokumendi puhul tingimata mitte selle nõuetekohast

---

¹⁶ Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007, 13. november 2007, kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000. – ELT L 324, 10.12.2008, lk 79-120.

¹⁷ Tsiviil- ja kaubandusajades kohtu- ja kohtuväliste dokumentide välisriikides kätteandmise konventsioon. – RT II 1996, 1, 1.

¹⁸ “Kostja” mõistet tuleks tõlgendada laialt – tegemist võiks olla ka puudutatud isikuga hagita menetluses, kui selline isik on kohtulahendiga kohustatud isikuks.

¹⁹ Eesti kohtumenetluses hagimenetluse puhul ilmselt hagi menetlusesse võtmise määrus, hagita menetluse puhul hagita menetluse avalduse menetlusesse võtmise määrus.

kättetoimetamist või teatavakstegemist, vaid kaitseõiguse sisulist arvestamist.²⁰ Seega on põhimõtteliselt lubatud, et kättetoimetamine ei toimu lahendi päritoluriigis kättetoimetamise reeglite järgi, kuid kui isik on dokumendist muul viisil teadlikuks saanud, saab dokumendi lugeda kättetoimetatuks – olemuslikult täidab sellise nõude TsMS § 307 lg 3, mille järgi juhul, kui dokument on jõudnud menetlusosalise kätte, kellele dokument tuli kätte toimetada või kellele dokumendi võis vastavalt seadusele kätte toimetada, ilma et kättetoimetamist oleks võimalik tõendada või kui on rikutud seaduses sätestatud kättetoimetamise korda, loetakse dokument menetlusosalisele kätte toimetatuks alates dokumendi tegelikust saajani jõudmisest. Võrdluseks - varasema Brüsseli konventsiooni art 27(2) nõudis, et dokument toimetataks saajale kätte “nõuetekohaselt” st kohtulahendi tegemise liikmesriigis kehtivaid nõudeid järgides. Kuna selline lisatingimus tekitas kohtupraktikas palju vaidlusi, Brüsseli I määrusesse sarnast nõuet ei lisatud.²¹ Sarnane nõue ei sisaldu ka uues Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruses. Küll aga on Euroopa Kohus selgitanud seda, mida kättetoimetatav menetluskäri saaja kaitseõiguse tagamiseks sisaldama peaks – kättetoimetatav menetluskäri peaks sisaldama olulisi andmeid, et kostja mõistaks eelkõige seda, et on algatatud kohtumenetlus, kuid dokument ei pea sisaldama kõiki tõendavaid dokumente, mis võimaldaksid tõendada kõiki faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, millel nõue põhineb.²²

***

Nagu nähtub Brüsseli I instrumentide kohta käivast Euroopa Kohtu praktikast ja selliste instrumentide sõnastusest, ei ole võimalik välja tuua konkreetset kättetoimetamise viisi, mille kohaselt tuleks menetluskärid nendes instrumentides sisalduvatele tingimustele vastamiseks saajale kätte toimetada. Oluline on, et dokument sisaldaks andmeid, millest isik saab järeldada, et kohtumenetlus on algatatud ning et isik oleks menetluskäri tegelikult kätte saanud, seejuures ei pea olema ilmingimata järgitud kohtumenetluse asukohariigis kehtivaid kättetoimetamise reegleid. Kui menetluskäri tuleb aga kätte toimetada välisriigis, tuleb vajadusel (st kui need instrumendid kohalduvad) dokument kätte toimetada Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II või Haagi 1965. aasta menetluskäride kättetoimetamise konventsiooni sätete alusel. Täpsemat mõju uute Eesti menetluskäride kättetoimetamise reeglite formuleerimisele Brüsseli I instrumendid ei oma.

1.2.2. Menetluskäride kättetoimetamine Euroopa maksekäsmenetluse määruse, Euroopa täitekorralduse määruse ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse alusel.

Erinevalt Brüsseli I instrumentidest, näevad Euroopa maksekäsmenetluse määrus, Euroopa täitekorralduse määrus ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus ette täpsemad reeglid selle kohta, millist kättetoimetamisviisi kasutades tuleb sellistes menetlustes saajale menetluskäri kätte toimetada. Järgnevalt antakse lugejale ülevaade selliste reeglite sisust ning sellest, millised riigisisised kättetoimetamise viisid võiksid neis määrustes toodud nõuetele vastata.

---

²⁰ EKo C-283/05, *ASML Netherlands BV vs Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS)*. 14.12.2006, kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A62005CJ0283>, p 20; EKo C-14/07, *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR vs Industrie- und Handelskammer Berlin, Nicholas Grimshaw & Partners Ltd.* - 08.05.2008, kättesaadav: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67008&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=991695> (15.12.2015), p 67.

²¹ Loe lähemalt: E. Dickinson, E. Lein. *The Brussels I Regulation Recast*. Oxford University Press 2015, lk 459.

²² EKo C-14/07, *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR vs Industrie- und Handelskammer Berlin, Nicholas Grimshaw & Partners Ltd.* - 08.05.2008, kättesaadav: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67008&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=991695> (15.12.2015), p 68.

A) Menetlusdokumentide kättetoimetamine Euroopa maksekäsumenetluse määruse alusel.

Eestis toimivas Euroopa maksekäsumenetluses tehtud Euroopa maksekäsk tuleb kostjale kätte toimetada TsMS-s sätestatud korras, arvestades seejuures Euroopa maksekäsumenetluse art-st 13-15 tulenevaid miinimumstandardeid. Euroopa maksekäsu võib määruses toodud viisil kostjale kätte toimetada kättesaamistõendiga (art 13), ilma kättesaamistõendita (art 14) või kostja esindajale (art 15).

Euroopa maksekäsumenetluse määruse art 13 lubab Euroopa maksekäsu kättetoimetamist kostjale nõ kättesaamistõendiga. Täpsemini on lubatud järgneval viisil Euroopa maksekäsu kättetoimetamine.

- a) **Isiklik kättetoimetamine, mida tõendab kostja poolt allkirjastatud kättesaamistõend, millel on kättesaamise kuupäev.** Sellisele kättetoimetamisele vastab TsMS-st nt Euroopa maksekäsu kättetoimetamine TsMS § 311 (*Menetlusdokumendi kättetoimetamine kohturuumides*) alusel, kui kostjale väljastatakse Euroopa maksekäsk kohturuumis ja toimikusse tehakse märke väljastamise aja kohta ning kostja annab dokumendi kättesaamise kohta allkirja. Kuna Euroopa maksekäsumenetluses istungit ei peeta, ei ole võimalik Euroopa maksekäsku kätte toimetada TsMS § 311 viimase lause alusel, mis näeb ette võimaluse dokumendi kättetoimetamiseks kohtuistungil.
- b) **Isiklik kättetoimetamine, mida tõendab kätte toimetanud pädeva isiku poolt alla kirjutatud ja kättetoimetamise kuupäevaga teatis selle kohta, et kostja on dokumendi kätte saanud või keeldunud seda vastu võtmast ilma õigusliku põhjendusega.** Sellisele kättetoimetamisele vastab Eesti tsiviilkohtumenetluse õigusest TsMS § 313 lg (*Menetlusdokumendi kättetoimetamine tähitud kirjaga*) kohane kättetoimetamine, tingimusel, et postitõtaja annab Euroopa maksekäsu üle kostjale, mitte TsMS § 313 lg-s 2 viidatud muule isikule.
- c) **Posti teel kättetoimetamine, mida tõendab kättetoimetamise kuupäevaga kättesaamistõend, millele on alla kirjutatud ning mille on tagastanud kostja.** Sellisele kättetoimetamisele vastab Eesti tsiviilkohtumenetluse õigusest TsMS § 314 (*Menetlusdokumendi kättetoimetamine lihtkirjana ja faksi teel*), kuid üheselt ei ole selge, kuidas peab saaja kohtule edastama kättesaamistõendi. Kättesaamistõend peab määruse art 13(c) kohaselt olema allkirjastatud, mistõttu võib iseenesest olla võimalik selle allkirjastamine ka digiallkirjaga. Seda kinnitab mõneti ka määruse art 16(4), mis lubab koostoimes TsMS § 485 lg-ga 2 ja § 490¹ lg-ga 1 kostjal esitada vastuväite Euroopa maksekäsule mh elektrooniliselt digiallkirjaga allkirjastatult ning kinnitavad ka hilisemad Euroopa Liidu seadusandlikud algatused.²³
- d) **Elektrooniliste vahendite, nagu faksi või elektronposti teel kättetoimetamine, mida tõendab kättetoimetamise kuupäevaga kättesaamistõend, millele on alla kirjutatud ja mille on tagastanud kostja.** Sellisele kättetoimetamisviisile vastab (faksi osas) TsMS § 314 (*Menetlusdokumendi kättetoimetamine lihtkirjana ja faksi teel*) ning (elektronposti osas) TsMS § 311¹ (*Menetlusdokumendi elektrooniline kättetoimetamine*). Mõlema kättetoimetamisviisi puhul kehtib aga jällegi nõue, et kostja peab tagastama allkirjastatud kättesaamistõendi, lugemaks sellist kättetoimetamist nõuetekohaseks. Nagu ka punkti c) puhul, peaks kohus võimalike vaidluste vältimiseks

²³ Vt Euroopa Parlamendi poolt tehtud Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse uusversiooni p 10: Euroopa Parlamendi 7. oktoobri 2015. aasta seadusandlik resolutsioon ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta määrust (EÜ) nr 861/2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta määrust (EÜ) nr 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. – COM(2013)0794, 07.10.2015.

nõudma kostjalt kättesaamistõendi tagastamist kas omakäeliselt allkirjastatult postiga või digiallkirjastatult elektrooniliselt. Mõneti vaieldav on, kas piisavaks saab lugeda ka TsMS § 311 lg 3 kohast dokumendi avamist või vastuvõtmise kinnitamist infosüsteemis. Eeldusel, et vaidlusi ei saa tekkida kostja kui dokumendi avaja või vastuvõtja isikusamasuse osas ning et kostja on teadlik, millised on dokumendi avamise või vastuvõtmise õiguslikud tagajärjed, võiks selline võimalus olla Euroopa maksekäsmenetluse määruse art 13(d) kohaste miinimumstandarditega kooskõlas.

Euroopa maksekäsmenetluse määruse art 14 lubab täiendavalt Euroopa maksekäsu toimetada kostjale (kelle aadress on teada)²⁴ kätte ilma nõ kättesaamistõendita, tingimusel, et selline kättetoimetamine vastab ühele järgnevalt kirjeldatud viisidest.

- a) **Isiklik kättetoimetamine kostja kodusel aadressil isikutele, kes elavad kostjaga samas leibkonnas või töötavad seal.** Sellisele kättetoimetamisele vastab Eesti õigusest TsMS § 322 lg 1, mis võimaldab dokumendi kättetoimetatuks lugeda ka kättetoimetamisega kostja eluruumis elavale või perekonda teenivale vähemalt neljateistkümneaastasele isikule.
- b) **Füüsilisest isikust ettevõtja või juriidilise isiku korral isiklik kättetoimetamine kostja äriruumides isikutele, kes on kostjaga seotud töölepingu või mõne muu sarnase lepingu alusel.** Sellisele kättetoimetamise viisile vastab TsMS § 323 (*Menetlusdokumendi kättetoimetamine äriruumis*).
- c) **Euroopa maksekäsu toimetamine kostja postkasti.** Sellisele kättetoimetamise viisile vastab Eesti õigusest TsMS § 326 (*Menetlusdokumendi kättetoimetamine postkasti panekuga*).
- d) **Euroopa maksekäsu toimetamine postkontorisse või pädevasse ametiasutusse ning kostja postkasti vastava kirjaliku teate jätmine, eeldusel, et kirjalik teade sedastab selgelt dokumendi kohtuliku iseloomu või viitab sellele, et kättetoimetamine loetakse toimunuks teate jätmisega, ning seaduse jooksvad tähtajad.** Sellisele kättetoimetamise viisile vastab Eesti õigusest TsMS § 327 (*Menetlusdokumendi kättetoimetamine hoiustamisega*).
- e) **Kättetoimetamine posti teel ilma kättesaamistõendita, kui kostja aadress on Eestis.** Sellisele kättetoimetamise viisile vastab TsMS § 314¹ (*Menetlusdokumendi kättetoimetamine saatmisega*) tingimusel, et Euroopa maksekäsk saadetakse posti teel.
- f) **Kättetoimetamine elektrooniliste vahendite abil, mida tõendab automaatne kinnitus, eeldusel, et kostja on eelnevalt selgesõnaliselt vastava kättetoimetamisega nõustunud.** Sellisele kättetoimetamise viisile vastab TsMS § 311¹ (*Menetlusdokumendi elektrooniline kättetoimetamine*).

Kättetoimetamist eelmistes punktides a), b) c) ja d) põhjal tõendatakse (punktide a) ja b) eesmärgil) kättesaamiskinnitusega isikult, kellele dokument kätte toimetati, või (kõikide punktide puhul) kätte toimetanud pädeva isiku allakirjutatud dokumendiga, millele on märgitud kasutatud kättetoimetamisviis, kättetoimetamise kuupäev ja (kui dokument on kätte toimetatud muule isikule kui kostjale) kõnealuse isiku nimi ja seos kostjaga (Euroopa maksekäsmenetluse määruse art 14(3)).

Euroopa maksekäsmenetluse määruse art 15 lubab Euroopa maksekäsu kätte toimetada ka kostja esindajale, kuid ka sellisel juhul tuleb järgida eelpoolkirjeldatud miinimumstandardeid, mis tulenevad määruse art-st 13 ja 14.

Juhul, kui Eesti kohtumenetluses tehtud Euroopa maksekäsk tuleb kätte toimetada mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis, tuleb täiendavalt arvestada nõuetega, mis tulenevad

---

²⁴ Väljend “aadress on teada” on määruse eesti keelses versioonis mõneti eksitav, sest põhimõtteliselt peaks olema võimalik kättetoimetamine ka juhul, kui kohus küll teab, et võlgnik elab kas aadressil A või B (kuid ei tea täpselt, millisel neist kahest), ning saadab Euroopa maksekäsu mõlemale aadressile.

menetlusedokumentide kättetoimetamisele Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrusest II, seda kinnitab ka Euroopa maksekäsumenetluse määruse art 27.

B) Menetlusedokumentide kättetoimetamine Euroopa täitekorralduse määruse alusel.

Eesti kohus saab Euroopa täitekorraldusega kinnitada vaid sellise kohtulahendi, mis tehti menetluses, mille puhul menetlust algatav dokument või sellega samaväärne dokument toimetati võlgnikule kätte määruse art-s 13-15 kirjeldatud miinimumstandardite kohaselt. Seega oleks soovitatav, et kohus toimetaks vaidlustes, mille tulemusel võib olla vajalik Euroopa täitekorralduse tõendi välja andmine (st vaidlustamata nõuete menetluste puhul), menetlust algatava dokumendi kostjale kätte määruses viidatud miinimumstandardeid järgides. Asjakohased miinimumstandardid on sõnastatud üks-ühele Euroopa maksekäsumenetluses toodud miinimumstandarditega.

Juhul, kui Eesti kohtus käivas vaidlustamata nõuete menetluses tuleb menetlusedokument kätte toimetada mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis, tuleb täiendavalt arvestada nõuetega, mis tulenevad menetlusedokumentide kättetoimetamisele Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrusest II. Seda kinnitab ka Euroopa täitekorralduse määruse art 28.

C) Menetlusedokumentide kättetoimetamine Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse alusel.

Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse art-s 13(1) sisalduva üldreegli kohaselt tuleb dokumendid Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluses kätte toimetada posti teel, kusjuures sellist kättetoimetamist tõendab sama artikli kohaselt kättesaamise kuupäevaga vastuvõtuteatis. Seega peaks Eesti kohus Eestis toimivas Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluses kõigepealt proovima menetlusedokumendi kätte toimetada TsMS § 312 alusel postiteenuse osutaja vahendusel. Seejuures on lubatud nii menetlusedokumendi kättetoimetamine tähtitud kirjaga (TsMS § 313) kui ka lihtkirjana (TsMS § 314) tingimusel, et viimase puhul tõendab kättetoimetamist kuupäevaga vastuvõtuteatis. Üheselt ei ole selge, kas sellise vastuvõtuteatise võib dokumendi saaja esitada ka elektrooniliselt või faksi teel. Lisaks ei ole selge, kas esmase viisina peaks olema lubatud ka dokumendi kättetoimetamine faksi teel (TsMS § 314) või elektrooniliselt (TsMS § 311¹). Kuna posti teel kättetoimetamise eesmärgiks on Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse põhjenduste p 18 kohaselt soov vähendada kulusid ja viivitusi, on määruse eesmärkidega iseenesest kooskõlas ka menetlusedokumendi saatmine faksiga või elektrooniliselt tingimusel, et sellist kättetoimetamist tõendab kättetoimetamise kuupäevaga vastuvõtuteatis. Kuna täpsemaid nõudeid sellisele vastuvõtuteatisele kehtestatud ei ole (nt on selgusetu, kas vastuvõtuteatise võib allkirjastada elektrooniliselt või saata faksiga), on vaidluste vältimiseks ilmselt soovitatav saata Eesti kohtus käivas Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluses kõigepealt saajale TsMS § 313 kohaselt tähtitud kirjaga.

Juhul, kui menetlusedokumendi posti teel kättetoimetamine ei ole võimalik, võib menetlusedokumendi kättetoimetamine Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluses määruse art 13(2) kohaselt toimuda ka Euroopa täitekorralduse määruse art-s 13 ja 14 toodud viisil. Seega näeb Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus dokumentide kättetoimetamisele ette sarnased miinimumstandardid, nagu Euroopa maksekäsumenetluse määrus ja Euroopa täitekorralduse määrus. Võrreldes viidatud määrustega, ei ole menetlusedokumentide kättetoimetamine miinimumstandardeid järgides Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluses aga võimalik menetlusosalise esindajale. Seda põhjusel, et poolte esindamine Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluses ei ole Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse art 10 kohaselt kohustuslik.

Juhul, kui Eesti kohtus käiva Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse raames tuleb menetlusedokument kätte toimetada mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis, tuleb täiendavalt

arvestada nõuetega, mis tulenevad menetluskäsitluste kättetoimetamiseks Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrusest II.

***

Nagu nähtub Euroopa maksekäsitluste määruse, Euroopa täitekorralduse määruse ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse sõnastusest, tuleb neis menetlustes menetluskäsitluste kättetoimetamisel isiku kaitseõiguse tagamiseks järgida viidatud määrustes toodud nn miinimumstandardeid. Sellistele miinimumstandarditele vastavad Eesti õigusest väga erinevad menetluskäsitluste kättetoimetamise viisid, mh on nt lubatud dokumendi kättetoimetamine elektrooniliselt automaatselt kättesaamiskinnitusega, kuid seda vaid eeldusel, et isik on eelnevalt selgesõnaliselt vastava kättetoimetamisega nõustunud. Eesti riigisiseste reeglite muutmine määrustes toodud nõuetele vastamiseks vajalik ei ole – Eestis kehtiv menetluskäsitluste kättetoimetamise regulatsioon võimaldab määrustes toodud miinimumstandarditele vastavalt isikutele menetluskäsitluste kättetoimetada.

Lõpetuseks olgu märgitud, et Euroopa Kohtu praktika Euroopa täitekorralduse määruses ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruses sisalduvate kättetoimetamise reeglite kohta puudub. Euroopa maksekäsitluste määruses sisalduvate kättetoimetamise reeglite kohta on Euroopa Kohus teinud ühe kohtulahendi,²⁵ milles juhiti tähelepanu vajadusele lähtuda isiku kaitseõiguse tagamiseks Euroopa maksekäsitluste määruses viidatud nn miinimumstandarditest.²⁶

1.2.3. Menetluskäsitluste kättetoimetamine Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II alusel.

Juhul, kui menetluskäsitluste tuleb kättetoimetada mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis või kui mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigi ametiasutus on Eesti kohtult palunud menetluskäsitluste kättetoimetamiseks abi, tuleb dokumentide kättetoimetamisel lähtuda Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II sätetest. Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II näeb ette viis võimalust kohtu- ja kohtuväliste dokumentide kättetoimetamiseks, kusjuures sellised võimalused on võrdsed ega välistata üksteist st kohus võib valida, millist ta neist kasutab ja millises järjekorras.²⁷ Täpsemalt saab dokumendi kättetoimetamiseks abi taotlemisel kasutada välisriigi ametiasutuse abi menetluskäsitluste kättetoimetamiseks, kasutada diplomaatilisi kanaleid pöördumaks välisriigi ametiasutuste poole, teha liikmesriigi diplomaatilistele kanalitele ülesandeks ise dokument saajale kättetoimetada, toimetada dokumendi kättetoimetada postiga või teha menetlusosalisele ülesandeks toimetada dokument välisriigi ametiasutuse kaudu saajale kättetoimetada.

- a) **Kättetoimetamine liikmesriikide ametiasutuste abil.** Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrusega II ettenähtud peamiseks võimaluseks, kuidas Eesti kohus saab teises liikmesriigis menetluskäsitluste kättetoimetada, on pöördumine abipalvega vastava liikmesriigi pädeva asutuse poole (Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art-d 4-11). Sarnaselt saavad ka välisriigi ametiasutused pöörduda abi taotlemisel Eesti kohtute poole. Edastatavale dokumendile tuleb lisada taotlus määruse I lisas esitatud tüüpvormi kasutades. Taotlust saab kohtunik soovi korral täita elektrooniliselt Euroopa e-õiguskeskkonna portaalis.²⁸

²⁵ EKO C-119/13 ja C-120/13, *eco cosmetics GmbH & Co. KG vs Virginie Laetitia Barbara Dupuy (C-119/13) ja Raiffeisenbank St. Georgen reg. Gen. MbH vs Tetyana Bonchuk (C-120/13)*. – Kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62013CJ0119> (15.12.2015).

²⁶ Samas, p 41.

²⁷ Vt varasema Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse kohta tehtud kohtulahendit: EKO C-473/04, *Plumex vs Hof van Cassatie*. – EKL 2006 I-01417, 09.02.2006, p 34.

²⁸ Vt “Dünaamilised vormid” alaosa e-õiguskeskkonna portaalist: <https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=et&action=home>.

Vastuvõttev asutus toimetab dokumendi kätte ise või korraldab selle kättetoimetamise kas adressaatliikmesriigi õiguse kohaselt või edastava asutuse nõutud konkreetsel viisil, kui selline viis ei ole vastuolus kõnealuse liikmesriigi õigusega (Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art 7(1)). Seega võib Eesti kohus välisriigi pädevalt ametiasutuselt paluda, et menetluskohus toimetataks välisriigis kätte kindlal TsMS-ga ette nähtud viisil (nt tähtitud väljastusteatega), kui ta peab seda vajalikuks. Näiteks võib selline vajadus tekkida, kui välisriigis toimetatakse teadaolevalt menetluskohus üldreeglina kätte lihtkirjaga ilma viivitamata tagastamise kohustusega, mis tähendaks, et sellisel viisil kättetoimetatud dokumenti ei saaks Eesti kohtumenetluses lugeda TsMS § 314 lg 1 tähenduses kättetoimetatuks. Sarnaselt võib ka välisriigi kohus paluda, et menetluskohus toimetataks saajale Eestis kätte mingit kindlat kättetoimetamise viisi kasutades.

Välisriigi kohtule abi osutamisel peaks Eesti kohus Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II alusel dokumenti kättetoimetamisel tulenevalt Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art-st 8(1) saajat informeerima (kasutades selleks alati määruse II lisas esitatud tüüpvormi²⁹), et too võib keelduda dokumendi vastuvõtmisest dokumendi vastuvõtmise ajal või tagastades dokumendi vastuvõtvale asutusele ühe nädala jooksul, kui see ei ole koostatud keeles (või tõlgitud keelde), millest dokumendi saaja aru saab või mis on dokumendi kättetoimetamise riigi (ühiks) ametlikus keeles. Saaja võib dokumendi vastuvõtmisest selle saamisel keelduda igas vormis (nt tagastades dokumendi selle üleandnud isikule). Euroopa Komisjoni seisukoha kohaselt piisab keeldumiseks ka asjaolust, et saaja on määruse kohast vormi kasutades teada andnud, et ta kasutab õigust dokumendi vastuvõtmisest keelduda isegi juhul, kui ta ei tagasta seejuures kättetoimetatavat dokumenti.³⁰

Seda, kuidas hinnata, kas saajal on õigus dokumendi vastuvõtmisest põhjusel, et dokument ei ole liikmesriigi ametlikus keeles ega keeles, millest saaja aru saab, on Euroopa Kohus selgitanud kohtulahendis *Weiss*.³¹ Viidatud lahendis leiti, et asjaolu, et saaja on varem sõlminud lepingu, milles sisalduva tingimuse kohaselt toimub suhtlus saajaga edastava liikmesriigi keeles, ei tähenda ilmtingimata, et saaja peab sellisest keelest aru saama, kuid on kaudseks tõendiks selle kohta, et saaja võib sellest keelest aru saada. Samas lahendis hindas Euroopa Kohus ka seda, kas asjaolu, et kättetoimetatava dokumendist osa ei ole saajale arusaadavas või adressaatriigi ametlikus keeles, annab aluse keelduda dokumendi vastuvõtmisest. Kohtu seisukoha kohaselt ei ole saajal õigust keelduda menetluse algatamist käsitleva dokumendi vastuvõtmisest, kui dokumendi tõlkimata lisad sisaldavad tõendavaid dokumente, millel on vaid tõendamisfunktsioon ja mis ei ole hagi eseme ja aluse mõistmiseks hädavajalikud.

Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleks juhul, kui saaja keeldub dokumenti vastu võtmast, kuna see ei ole talle arusaadavas keeles, lugeda, et menetlus “ei ole tühine”,³²

²⁹ EKo C-519/13, *Alpha Bank Cyprus Ltd vs Dau Si Sehn ja teised*. – 16.09.2015, kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62013CJ0519> (01.01.2016), p 55.

³⁰ Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele Euroopa Parlamendi ning Nõukogu määruse (EU) nr 1393/2007 (kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine)) kohaldamise kohta. COM/2003/0858 final, p 3.7.

³¹ EKo C-14/07, *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR vs Industrie- und Handelskammer Berlin, Nicholas Grimshaw & Partners Ltd*. – 08.05.2008, kättesaadav: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67008&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=991695> (15.12.2015).

³² Ilmselt mõeldakse seejuures kättetoimetamise kehtivust. Sellisel juhul ei pea menetlust lõpetama hagi läbivaatamata jätmisega, vaid menetlus läheb edasi puuduste kõrvaldamise määrusega.

kuid et puudus tuleb kõrvaldada vastavalt määruse sätetele st toimetada dokument saajale kätte talle arusaadavas keeles.³³ Seejärel on Eesti kohtult abi taotleval välisriigi kohtul võimalik määruse art-st 8(3) tulenevalt lisada taotlusele dokumentide tõlge keelde, millest saaja aru saab või mis on adressaatriigi (üheks) ametlikuks keeleks. Sellisel juhul loetakse dokumendi kättetoimetamise kuupäevaks kuupäeva, millal toimetatakse adressaatriigis saajale kätte koos selle tõlkega. Juhul, kui saaja ei kasuta oma keeldumisõigust, loetakse dokumendi kättetoimetamise kuupäevaks tulenevalt määruse art-s 9(1) sisalduva üldreegli kohaselt kuupäeva, mil see toimetatakse kätte vastavalt adressaatriigi õigusele. Sellised kuupäevad võivad rolli mängida erinevate kaebuste (nt kohtulahendi peale esitatava määrus-, apellatsioon- või kassatsioonkaebuse) esitamisel.

b) Kättetoimetamine diplomaatiliste kanalite vahendusel välisriigi ametiasutuste kaudu. Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art 12 kohaselt võib Eesti kohus kasutada ka Eesti konsulaar- või diplomaatilisi kanaleid, et saata kohtudokument välisriigi vastuvõtvale asutusele. Selline kättetoimetamise viis ei ole siiski soovitatav, kuna koormab Eesti diplomaatilisi esindusi, ega ka ülearu mõttekas, kuna Eesti kohtunik võib ise Justiitsatlasest üles otsida välisriigi vastuvõtva asutuse kontaktandmed ja taotluse välisriigi vastuvõtvale asutusele saata. Lisaks tuleks tähele panna, et diplomaatiliste kanalite vahendusel saab välisriigis kätte toimetada vaid kohtu- mitte kohtuväliseid dokumente.

c) Kättetoimetamine liikmesriigi diplomaatiliste kanalite kaudu. Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art 13 näeb Eesti kohtute jaoks ette võimaluse toimetada teises liikmesriigis kohtudokument kätte otse Eesti diplomaatilise või konsulaaresindaja kaudu. Tähele tuleks panna, et liikmesriik, kus dokument tuleb kätte toimetada, võib olla keelanud oma territooriumil sellisel viisil kohtudokumentide kättetoimetamist muudele isikutele kui Eesti kodanikele. Selle kohta, kas konkreetne liikmesriik on sellisel viisil kättetoimetamist keelanud, leiab infot Justiitsatlasest (alaosa: Dokumentide kätteandmine – Liikmesriikide sidekanalid – Kättetoimetamine diplomaatiliste või konsulaaraesindajate kaudu). Näiteks lubab Saksamaa oma territooriumil sellisel viisil Eesti kohtudokumente kätte toimetada vaid Eesti kodanikele, Soome lubab sellisel viisil dokumente kätte toimetada aga igasugustele saajatele.

Juhul, kui Eesti kohus otsustab teises liikmesriigis kohtudokumendi kätte toimetada diplomaatiliste kanalite kaudu, peab Eesti saadik või pädev konsulaarametnik, kes dokumendi kätte toimetab määruse art-st 8(4) tulenevalt teavitama dokumendi saajat sellest, et tal on õigus dokumendi vastuvõtmisest määruse art 8(1) kohaselt keelduda ning et keeldumise korral tuleb dokument saadikule või pädevale konsulaarametnikule tagastada. Saadik või pädev konsulaarametnik peab dokumendi omakorda määruse art 8(2) kohaselt dokumendi kättetoimetamist taotlenud Eesti kohtule tagastama.

Sarnaselt kättetoimetamisele diplomaatiliste esindajate vahendusel vastuvõtva liikmesriigi pädeva asutuse kaudu, saab ka diplomaatiliste kanalite kaudu kätte toimetada vaid kohtu- mitte kohtuväliseid dokumente.

d) Kättetoimetamine posti teel. Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse art 14 lubab Eesti kohtul toimetada kohtudokument postiteenuseid kasutades teises liikmesriigis elavale isikule otse kätte tähtkirjaga, mis antakse üle vastuvõtuteatise või muu võrdväärse dokumendi vastu. Sisuliselt on sellisel juhul tegemist TsMS § 316 lg 3 kohase menetluskirjaga kättetoimetamisega tähtkirjaga, mis ei pea vastama TsMS vorminõuetele. Sellisel viisil menetluskirjaga kättetoimetamine on

³³ Vt sellise järelduse kohta: EKo C-519/13, *Alpha Bank Cyprus Ltd vs Dau Si Sehn ja teised*. – 16.09.2015, kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62013CJ0519> (01.01.2016), p 76.

kohtu jaoks ilmselt mugavam kui Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II üldreegli kohane pöördumine teise liikmesriigi ametiasutuse poole dokumendi kättetoimetamiseks. Samas ei pruugi kohtudokumendi posti teel kättetoimetamine õnnestuda, mistõttu võib pärast postiga kättetoimetamise proovimist olla kohtu jaoks ikkagi vajalik pöörduda välisriigi ametiasutuse poole dokumendi kättetoimetamiseks abi saamiseks.

Menetlusedokumendi postiga saatmisega määruse art 14 tähenduses ei saa võrdsustada menetlusedokumendi elektroonilist saatmist nii, nagu see on reguleeritud TsMS §-s 311¹. Nimelt näeb Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrus II ette ammendava loetelu viisidest, kuidas saab teises Euroopa Liidu liikmesriigis menetlusedokumente tsiviil- ja kaubandusajades kätte toimetada, kui dokumendi saaja teadaolev aadress asub teises Euroopa Liidu liikmesriigis (määruse art (1)-(2)). Euroopa Komisjon on küll juhtinud tähelepanu vajadusele kaaluda, kas elektrooniline kättetoimetamine peaks olema piiriülel tasandil kättesaadav ning kas ja kuidas sellisel juhul tuleks Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrust II kohaldada,³⁴ kuid hetkel ei ole elektroonilist kättetoimetamist ühe määruses sätestatud kättetoimetamise võimalusena kasutusele võetud. Eelnevast tulenevalt ei tohi juhul, kui menetlusosaline elab teises Euroopa Liidu liikmesriigis, Eesti kohus sellisele isikule menetlusedokumenti saata elektrooniliselt TsMS § 311¹ alusel.

Ka menetlusedokumendi postiga teise Euroopa Liidu liikmesriiki saatmisel peab saajat tulenevalt Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art-st 8(4) informeerima tema õigusest keelduda määruse art 8(1) alusel kohtudokumendi vastuvõtmisest. Postiga on võimalik kätte toimetada jällegi vaid kohtu- ning mitte kohtuväliseid dokumente.

- e) **Kättetoimetamine menetlusosalise korraldamisel.** Kohtudokumendi võib Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art 15 kohaselt välisriigis kätte toimetada ka selliselt, et Eesti kohus teeb kättetoimetamise ülesandeks kohtumenetlusest huvitatud menetlusosalisele, kes peab selleks pöörduma otse adressaatriigi kohtuametniku, ametiisiku või muu pädeva isiku poole, tingimusel, et selline kättetoimetamine on lubatud adressaatriigi õigusega. Sisuliselt on sellisel juhul tegemist TsMS § 315¹ kohase kättetoimetamisega menetlusosalise korraldamisel. Kuna sellist kättetoimetamisviisi TsMS § 316, mis menetlusedokumentide välisriigis kättetoimetamist reguleerib, ette ei näe on vaieldav, kas välisriigis menetlusedokumendi kättetoimetamisel saab TsMS § 315¹ üldse kohaldada st kas Eesti kohtumenetlusega seoses saaks Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art 15 kunagi kõne alla tulla. Teoreetiliselt võiks see olla võimalik, kui välisriigis menetlusedokumendi kättetoimetamisel on täidetud TsMS § 315¹ nõuded, nt kui dokumendi toimetab teises liikmesriigis kätte Eesti kohtuaituriga võrdset positsiooni omav isik. Lisaks peab sellisel viisil kättetoimetamine olema lubatud ka selle liikmesriigi õigusega, kus dokument tuleb kätte toimetada. Justiitsatlase andmetel võimaldavad sellist Eesti kohtudokumentide kättetoimetamist oma riigi territooriumil Belgia, Holland, Itaalia, Kreeka, Küpros, Malta, Taani, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Soome, Ühendkuningriik (kuid seda vaid Šotimaal ja Gibraltaril) ning teatud dokumentide osas ka Saksamaa.

Menetlusedokumendi kättetoimetamisel menetlusosalise korraldamisel lähtub välisriigi pädev asutus, kes dokumendi kätte toimetab, Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruses II toodud kättetoimetamise korrast. Näiteks peab ka sellisel viisil dokumendi

---

³⁴ Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele Euroopa Parlamendi ning Nõukogu määruse (EU) nr 1393/2007 (kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine)) kohaldamise kohta. COM/2003/0858 final, p 3.1.3.

kättetoimetamise puhul saajat tulenevalt Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II art-st 8(4) informeerima tema õigusest keelduda määruse art 8(1) alusel kohtudokumendi vastuvõtmisest. Menetlusosalise korraldamisel on võimalik kätte toimetada jällegi vaid kohtu- ning mitte kohtuväliseid dokumente.

- f) **Kättetoimetamine muudel viisidel.** Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrus II näeb ette ammendava loetelu viisidest, kuidas saab teises Euroopa Liidu liikmesriigis menetluskokkuleppeid tsiviil- ja kaubandusajades kätte toimetada, kui dokumendi saaja teadaolev aadress asub teises Euroopa Liidu liikmesriigis (määruse art (1)-(2)). Muid viise määruses väljatoodud viiside kõrval menetluskokkuleppeid kättetoimetamiseks Eesti kohus kasutada ei tohi.³⁵ Eelnevast tulenevalt ei tohi Eesti kohus juhul, kui menetlusosalisel on teadaolevalt aadress teises Euroopa Liidu liikmesriigis ning kättetoimetamist ei viida läbi menetlusosalise Eestis asuvale või elavale esindajale,³⁶ sellisele isikule menetluskokkuleppeid kätte toimetada nt TsMS § 317 (Menetluskokkuleppeid avalik kättetoimetamine) alusel ega nt TsMS § 311¹ alusel elektrooniliselt. Kuigi liikmesriigid võivad Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse art 20(2) kohaselt sõlmida erikokkuleppeid, mille eesmärgiks on dokumente kiiremini ja hõlpsamini edastada, ei või sellised kokkulepped olla vastuolus Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrusega II. Seega on vaieldav, kas Eesti Vabariik saaks mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigiga kokkuleppel lubada menetluskokkuleppeid kättetoimetamist vastavas Euroopa Liidu liikmesriigis elektrooniliselt. Kui määruse kohane kaitsestandard³⁷ saajale tagatakse, võiks selline kättetoimetamine teoreetiliselt olla lubatud tingimusel, et teine liikmesriik, kus asuvale või elavale isikule dokument kätte toimetatakse, sellise kättetoimetamisega Eesti Vabariigiga sõlmitud kokkuleppe kohaselt nõus on.

Juhul, kui menetluskokkulepe, mis tuli kättetoimetamiseks teise liikmesriiki edastada, oli kohtukutse ning kostja Eestis kohtusse ei ilmunud, ei saa Eesti kohus tulenevalt Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse art-st 19(1) asjas lahendit teha enne, kui on tõendatud, et dokument toimetati kätte korras, mis oli adressaatliikmesriigi õiguses tema territooriumil asuvatele isikutele dokumentide kättetoimetamiseks ette nähtud või dokument anti tegelikult kostjale isiklikult üle või toimetati tema elu- või asukohta muul Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrusega II ette nähtud viisil (nt postiga saatmise teel). Mõlemal juhul peab Eesti kohus olema veendunud, et dokument toimetati kostjale kätte piisavalt aegsasti, et anda talle võimalus ennast kaitsta, vastupidisel korral ei või Eesti kohus (veel) lahendit teha. Eesti Vabariik on kooskõlas määruse art-ga 19(2) siiski deklareerinud (vt TsMS § 316¹ lg 8), et Eesti kohus võib kohtulahendi siiski teha juhul, kui dokumendi kättetoimetamise teatis puudub, kuid kui dokument edastati Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II alusel välisriiki, edastamisest on möödunud vähemalt kuus kuud ning asja arutav kohtunik loeb selle piisavaks ning välisriigi vastuvõtvalt ametiasutuselt ei ole saadud ühtegi teatist dokumendi kättetoimetamise

³⁵ EKo C-325/11, *Krystyna Alder ja Ewald Alder vs Sabina Orlowska ja Czeslaw Orlowski*. – 19.12.2012, kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0325> (01.01.2016), p 32.

³⁶ Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrus II ei kuulu selle põhjenduste p 8 kohaselt kohaldamisele, kui dokument toimetatakse kätte poole ametlikule esindajale liikmesriigis, kus menetlus toimub, olenemata kõnealuse poole elu- või asukohast.

³⁷ Euroopa Kohtu seisukoha kohaselt võib küll parandada ja kiirendada kohtudokumentide edastamist liikmesriikide vahel, kuid seda eesmärki ei tohi siiski saavutada ükskõik, millisel viisil dokumentide saajate selliseid kaitseõigusi nõrgendades, mis tulenevad EL põhiõiguste harta art-s 47(2) ja EIÕK art-s 6 sätestatud õigusest õiglasele kohtumenetlusele. EKo C-325/11, *Krystyna Alder ja Ewald Alder vs Sabina Orlowska ja Czeslaw Orlowski*. – 19.12.2012, kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0325> (01.01.2016), p 35; EKo C-519/13, *Alpha Bank Cyprus Ltd vs Dau Si Sehn ja teised*. – 16.09.2015, kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:62013CJ0519> (01.01.2016), p 31.

kohta, vaatamata sellele, et tarvitusele on võetud kõik mõistlikud abinõud teatise saamiseks, nt pöördunud Eesti ja välisriigi keskasutuse poole. Eelnev ei käi siiski määruse art-st 19(3) tulenevalt ajutiste või kaitsemeetmete võtmise kohta st Eesti kohus saab hagi tagada, vaatamata sellele, et ei ole selge, kas kostja on hagi tagamise taotlust kätte saanud (juhul, kui Eesti kohus on mingil põhjusel otsustanud selle välisriigis elavale või asuvale kostjale saata).

Juhul, kui kohtukutse või sellega samaväärne dokument tuli kättetoimetamiseks edastada teise Euroopa Liidu liikmesriiki, ning Eesti kohus on kostja suhtes teinud tagaseljaotsuse, võib Eesti kohus ennistada määruse art-st 19(4) tulenevalt tagaseljaotsuse edasikaebamise tähtaja tingimusel, et kostja ei saanud temast olenemata põhjustel dokumendist piisavalt aegsasti teada, et kaitseks valmistuda või ei saanud kohtuotsusest õigel ajal teada, et seda edasi kaevata ning kostja vastuväited ei ole selgelt alusetud. Sisuliselt on sellisel juhul tegemist kaja esitamisega, arvestades siiski määrusest tulenevaid reegleid sellise avalduse esitamise põhjuste ja tähtaja kohta. Tähtaja ennistamise avalduse võib määruse kohaselt esitada üksnes mõistliku aja jooksul pärast seda, kui kostja kohtuotsusest teada sai. Eesti Vabariik on kooskõlas määruse art-ga 19(4) teada andnud, et Eestis saab tähtaja ennistamise avalduse esitada hiljemalt ühe aasta jooksul pärast asjas menetlust lõpetava lahendi tegemist (TsMS § 316¹ lg 8). Käesolevas lõigus toodud ei kohaldata määruse art-st 19(5) tulenevalt kohtuotsuste suhtes, mis käsitlevad isiku õiguslikku seisundit (nt otsus lahutamisasjas) või teovõimet. Kuna aga sellistes asjades ei ole Eesti TsMS § 407 lg 4 kohaselt nuginii võimalik tagaseljaotsuse tegemine, ei oma määruse art 19(5) Eesti kohtuniku jaoks suurt tähendust.

***

Nagu nähtub Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II sõnastusest ja asjakohasest Euroopa Kohtu praktikast, toimetatakse Eesti kohtumenetluses dokumendid teistes Euroopa Liidu liikmesriikides reeglina kätte sellistes riikides kehtivate menetlusreeglite kohaselt, konkreetseid kättetoimetamise viise Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrus II seejuures liikmesriikidele ette ei kirjuta. Küll aga tuleks arvestada, et dokumenti kättetoimetav asutus peaks määruse kohaselt saajat informeerima õigusest keelduda dokumendi vastuvõtmisest, kui see ei ole sihtriigi ametlikus keeles või saajale arusaadavas keeles. Eesti kohus saab Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II kohaselt teises Euroopa Liidu liikmesriigis dokumendi kätte toimetada ka otse posti teel, elektrooniliselt dokumendi saatmine otse Eesti kohtu poolt teises liikmesriigis sihtaadressi omavale saajale ei ole Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II kohaselt aga lubatud. Kuna Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrus II on otsekohalduv ning viitab kättetoimetamisel riigisisestele kättetoimetamisreeglitele, ei ole võimalik rääkida ka mõjust, mida see määrus omab uute Eesti menetlusedokumentide kättetoimetamise viiside formuleerimisele.

2. Välisriikides kehtiv menetlusedokumentide kättetoimetamise regulatsioon

Lähtudes Justiitsministeeriumi koostatud lähteülesandest, selgitatakse analüüsis järgnevalt Suurbritannia Ühendkuningriigis ning Taani Kuningriigis kehtivat menetlusedokumentide kättetoimetamise regulatsiooni. Viidatud riigid on valitud võrdlusriikideks ilmselt põhjusel, et neis riikides kehtiv menetlusedokumentide kättetoimetamise regulatsioon on üks uuenduslikumaid Euroopas. Mh näeb nendes riikides kehtiv seadusandlus ette võimaluse toimetada menetlusedokument saajale kätte elektrooniliselt.

2.1. Menetlusdokumentide kättetoimetamine (sh elektrooniline kättetoimetamine) Ühendkuningriigis

Menetlusdokumentide kättetoimetamist Suurbritannias reguleerivad nn tsiviilkohtumenetluse reeglistik (*Civil Procedure Rules (CPR)*) osa 6.³⁸ ning praktiline juhend (*Practice Direction 6A – Service within the United Kingdom*).³⁹ Lisaks on Suurbritannias kehtestatud eraldi praktiline juhend juhtumite jaoks, mil Suurbritannia kohtus käivas menetluses tuleb menetlusdokument kätte toimetama välisriigis (*Practice Direction 6 B – Service out of the Jurisdiction*).⁴⁰

Menetlusdokumente toimetavad Suurbritannias kätte kohtud, ja kui õigusaktidega on ette nähtud, et dokumendi peab kätte toimetama hageja, hageja annab kohtule teada, et ta soovib dokumenti kätte toimetada või kohus määrab, et keegi peale kohtu peab dokumendi kätte toimetama (CPR reegel 6.4(1)). Menetlusdokumentide kättetoimetamiseks Suurbritannias näevad CPR 6. osa ja riigisisest kättetoimetamist reguleeriv praktiline juhend ette järgmised võimalused:

- 1) **Isiklik kättetoimetamine** (CPR reegel 6.5). Menetlusdokument loetakse isiklikult kättetoimetatuks, kui see on (füüsilise isiku puhul) antud üle isikule endale, (äriühingute puhul) äriühingus juhtival positsioonil olevale isikule või nn partnerluste (*partnership*) puhul jätmisega partnerile või isikule, kes kontrollib või juhatab partnerluse majandustegevust. Sellisel viisil kättetoimetamine ei ole lubatud teatud isikute puhul (nt Suurbritannia või Euroopa advokaadile – CPR reegel 6.7 ega ka juhul, kui dokument tuleb kätte toimetada Suurbritanniale kui riigile – CPR reegel 6.5.(2)). Juhul, kui kohus saadab kättetoimetamisest huvitatud teatise selle kohta, et kohtutäituril ei õnnestunud saajale dokumenti isiklikult kätte toimetada, ei pea kohus kasutama muid viise dokumendi kättetoimetamiseks (CPR reegel 6.4(4)(b))
- 2) **Kättetoimetamine nõ advokaadile (*solicitor*) või Euroopa juristile** (CPR reegel 6.7). Juhul, kui dokumendi saaja on kirjalikult esitanud kohtule Ühendkuningriigis asuva advokaadi ametliku aadressi, millele talle võib dokumendi kätte toimetada või kui advokaat on teist poolt kirjalikult teavitanud, et ta võib dokumendi saaja volitusel dokumenti vastu võtta enda ametlikul aadressil, tuleb dokument toimetada kätte advokaadi ametlikul aadressil. Seejuures nähakse ette erireeglid juhuks, kui selline advokaat asub Šotimaal, Põhja-Iirimaal või mõnes muus Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis (reegel 6.7(2)) või kui dokument tuleb kätte toimetada mõnes Euroopa Majanduspiirkonna riigis asuvale juristile (reegel 6.7(3)).
- 3) **Kättetoimetamine saaja aadressil** (CPR reegel 6.8). Saajale võib dokumendi kätte toimetada ka tema Ühendkuningriigis või mõnes muus Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis asuvas elukohas või tegevuskohas, kui saaja on sellise aadressil kohtule seoses kättetoimetamisega avaldanud. Üürniku poolt üürileandja vastu esitatud hagide puhul saab dokumendi kätte toimetada ka aadressil, mille üürileandja on üürileandja ja üürniku seaduse (*Landlord and Tenant Act 1987*)⁴¹ § 48 kohaselt esitanud. Kui eelnevalt nimetatud kättetoimetamise viisid ei ole võimalikud, saab dokumendi kätte toimetada CPR 6.9 kohaselt. Viidatud sätte võimaldab dokumendi kindlatele saajatele kätte toimetada teatud kindlatele aadressidele. Näiteks füüsilisele isikule saab viidatud sätte kohaselt dokumendi kätte toimetada tema tavalisele või viimati teadaolevale aadressile, korporatsioonile aga tema ettevõtte peamisele aadressile.

³⁸ Kättesaadav Suurbritannia justiitsministeeriumi kodulehel: <https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part06#text4> (01.12.2015).

³⁹ Kättesaadav Suurbritannia justiitsministeeriumi kodulehel: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part06/pd_part06a (01.12.2015).

⁴⁰ Kättesaadav Suurbritannia justiitsministeeriumi kodulehel: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part06/pd_part06b (01.12.2015).

⁴¹ Kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1987/31/contents> (15.12.2015).

- 4) **Kättetoimetamine lepinguga kindlaks määratud viisil** (CPR reegel 6.11). Kui tegemist on lepingulise vaidlusega, võib dokumendi kätte toimetada ka viisil, milles lepingupooled on lepingus kokku leppinud. Erireeglid nähakse seejuures ette juhuks, kui kokku on lepitud dokumendi kättetoimetamine saaja esindajale (CPR reegel 6.12) – sellisel juhul peab kohus andma kättetoimetamiseks loa, saaja peab ise asuma välisriigis, leping sõlmiti Ühendkuningriigis saaja esindaja vahendusel või esindajaga.
- 5) **Muu dokumendi kättetoimetamise viis, mida kohus lubab** (reegel 6.15). Millised sellised viisid täpsemalt olla võivad, on seaduses jäetud aga lahtiseks.
- 6) **Erireeglid spetsiifiliste juhtumite jaoks.** Lisaks näevad Suurbritannias kehtivad reeglid ette erireeglid dokumentide kättetoimetamisele äriühingutele, kellele saab dokumente kätte toimetada äriühingute seaduses (*Companies Act 2006*) lubatud viisil. Erireeglid on ette nähtud ka piiratud vastutusega ühendustele menetluskäsitluste kättetoimetamisele, sellised reeglid paiknevad eelnevalt viidatud äriühingute seaduses ja seda muutvas (*Limited Liability Partnerships Act 2000*). Erireeglid on ette nähtud ka alaealistele ja nn kaitstud isikutele menetluskäsitluste kättetoimetamisele (CPR reegel 6.13). Lõpetuseks nähakse seadusega ette ka erireeglid dokumentide välismaal kättetoimetamiseks (CPR reegel 6.40-6.43), sätestades, et selline kättetoimetamine toimub kooskõlas Euroopa dokumentide kättetoimetamise määruse II, Haagi 1965. aasta dokumentide kättetoimetamise konventsiooni ja sihtriigis kehtivate reeglitega või otse Suurbritannia kohtu poolt või välisriigi valitsuste, õiguskaitseorganite või Briti Nõukogu ametiasutuste vahendusel.

Lisaks sellele, et kohus või tema poolt määratud isik või menetlusosaline toimetab dokumendi eelnevalt kirjeldatud viisil saajale kätte, näeb kättetoimetamise nn praktiline juhend 6A (*Practice Direction 6A – Service within the United Kingdom*), ette järgmised meetodid menetluskäsitluste kättetoimetamiseks:

- **Posti teel kättetoimetamine** (praktiline juhend 6A p 3.1) – kättetoimetamine võib toimuda posti, DX või muu sarnase teenuse vahendusel, kui dokument antakse saajale kätte järgmisel tööpäeval. Posti teel kättetoimetamiseks piisab, kui dokument pannakse saaja postkasti, antakse postiteenuse teenuse osutajale, või kui dokumendile tuleb järgi postiteenuse osutaja.
- **Faksi või muul elektroonilise viisi teel kättetoimetamine** (praktiline juhend 6A p 4.1) – selline kättetoimetamine on lubatud vaid juhul, kui saaja või tema advokaat on varem kirjalikult avaldanud nõusolekut sellisel viisil kättetoimetamiseks ning seda, milline on asjakohane faksi number, e-maili aadress või muu elektrooniline identifitseerimise vahend, mille aadressile dokument tuleb saata. Kirjalikuks nõusolekuks loetakse seejuures asjaolu, et advokaadi poolt kohtule esitatud kirjalikul blanketil on esitatud faksi-aadress või e-maili aadress (viimane loetakse nõusolekuks vaid juhul, kui sõnaselgelt on väljendatud, et sellele aadressile võib dokumendi kätte toimetada) või kui kohtule esitatud avaldusel või sellele esitatud vastusel on välja toodud faksi number, e-maili aadress või elektrooniline identifitseerimistunnus. Kui üks menetlusosalistest soovib teisele menetlusosalisele ise elektrooniliselt dokumendi kätte toimetada, peab ta eelnevalt teiselt menetlusosaliselt küsima, kas kättetoimetamisel on ette nähtud mingid piirangud (nt manuste suuruse osas või aktsepteeritavate dokumentide formaadi osas). Kui dokument saadetakse elektrooniliselt, ei pea pool lisaks esitama dokumenti paberandjal.

2.2. Menetlusdokumentide kättetoimetamine (sh elektrooniline kättetoimetamine) Taani Kuningriigis

Taani Kuningriigi menetlusdokumentide kättetoimetamise reeglid sisalduvad nn Taani kohtumenetluse seaduse (*Retsplejeloven*)⁴² peatükis 17, mida täiendab 24. oktoobri 2012 määrus kättetoimetamise kohta (*Bekendtgørelse om forkyndelse*).⁴³

Taani kohtumenetluse seaduse § 154 järgi toimetatakse menetlusdokument kätte viisil, mille määrab kohtu esimees, välja arvatud juhul, kui seadusega nähakse ette teistsugune kättetoimetamise viis. Kättetoimetamise viisid loetleb Taani kohtumenetluse seaduse § 155, sellisteks viisideks on:

- 1) **Kättetoimetamine saatmise või kätteandmisega tingimusel, et saaja kinnitab dokumendi kättesaamist või kohtu- või prokuratuuri ametniku vahendusel, kui kättesaamist kinnitatakse spetsiaalse kinnitusega.** Kirja teel saatmise puhul loetakse, et kättesaamine on toimunud, kui kättesaamise kinnitus allkirjastatakse saaja poolt isiklikult. Taani kohtumenetluse seaduse § 157 esimese lõike kohaselt peaks kättetoimetamine toimuma võimalusel saaja elukohas, ajutises elukohas või töökohas. Isiklik kättetoimetamine kehtib, olenemata sellest, kus dokument kätte toimetatakse.

Kättetoimetamine võib Taani kohtumenetluse seaduse § 157 teise lõike kohaselt aset leida ka kättetoimetamisega saaja majapidamisse kuuluvale isikule viimase elukohas või viibimiskohas või saaja üürileandjale või abikaasale nende elu- või viibimiskohas, asutuse või haigla juhatusele või personalile, kus saaja viibib, (va kui asutuse juhatuse või haigla personali sõnul ei viibi saaja enam selles asutuses või haiglas), saaja tööandjale või tema esindajale saaja töökohas või saaja poolt tööle võetud isikule saaja tegevuskohas. Juriidilise isiku puhul on võimalik kättetoimetamine ka sellise isiku juhatuse liikmele (Taani kohtumenetluse seaduse § 157(a)). Kirja teel saatmise puhul tuleb kättetoimetamise määruse § 9 kohaselt lisada dokumendile margiga aadressiga varustatud ümbrik. Juhul, kui dokument toimetatakse kätte isiku elukohas, tuleb kättetoimetamise määruse § 13 kohaselt seda teha tööpäeva jooksul, kui dokument tuleb kätte toimetada haiglas, saab seda kättetoimetamise määruse § 14 kohaselt teha vaid pärast haigla nõusoleku saamist.

- 2) **Posti teel saatmine koos kättesaamiskinnitusega.** Kirja teel saatmise puhul loetakse, et kättesaamine on toimunud, kui kättesaamise kinnitus allkirjastatakse saaja poolt isiklikult. Postiga saatmise korral tuleb kättetoimetamise määruse § 10 kohaselt ümbrikule märkida, et tegemist on dokumendi posti vahendusel kättetoimetamisega.
- 3) **Digitaalselt saatmisega, kui saaja kinnitab dokumendi kättesaamist ja talle on tehtud digitaalne saatmine võimalikuks või nn lihtsustatud digitaalse saatmisega st kui dokument tehakse saajale kättesaadavaks digitaalses postkastis, mida kasutatakse turvaliseks suhtlemiseks ametiasutustega.** Esimesel juhul loetakse dokument Taani kohtumenetluse seaduse § 156(b) kohaselt kättesaaduks, kui isik saab kättesaamise kohta digiallkirjastatud kinnituse või isiklikult allkirjastatud kinnituse. Seega peab isik elektroonilise kättetoimetamise puhul aktiivselt väljendama seda, et ta on dokumendi kätte saanud.⁴⁴ Taani kohtutel on tehniliselt võimalik dokumente digitaalselt kätte toimetada, kuid isikutel ei ole sageli võimalik tehnilistel põhjustel krüpteeritud e-kirju vastu võtta, kohtutel on samas võimalus dokumente kätte

⁴² Kättesaadav taani keeles: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=172923#id6ab42e25-5f78-4194-908f-ad2ee6d828fc> (15.12.2015).

⁴³ Kättesaadav taani keeles: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=152368> (15.12.2015).

⁴⁴ Sellisele nõudele juhiti tähelepanu ka vastava regulatsiooni aluseks olnud raportis: Betænkning om revision af reglerne om forkyndelse Betænkning nr. 1528. Kättesaadav taani keeles: <http://jm.schultzboghandel.dk/upload/microsites/jm/ebooks/bet1528/bet/helepubl.html> (15.12.2015), p 7.2.2.2.1.

toimetada ka nn kohtuasjade haldamise süsteemi (*De Juridiske Fag Systemer*) vahendusel.⁴⁵

Nn **lihtsustatud digitaalse saatmise** korral tehakse dokument kättesaadavaks nn riigiga suhtlemiseks mõeldud postkastis ja kui kiri dokumendi kohta avatakse, saab kättetoimetamist korraldava ametiasutus selle kohta kinnituse. Dokument loetakse kättesaaduks, kui see on avatud. Seejuures kaaluti enne vastava regulatsiooni kehtestamist, kas kättetoimetatuks lugemisel piisab nõ avalikku postkasti sisselogimisest, võib peaks isik ka dokumendi eraldi avama – neist viimane osutus väljavalitud variandiks⁴⁶ (Taani kohtumenetluse seaduse § 156(c)). Isikud saavad endale avada riigiga suhtlemiseks mõeldud e-postiaadressi portaalide www.borger.dk, www.virk.dk või www.e-boks.dk vahendusel, selliste portaalide kaudu saab riigiga suhelda allkirjastatud ja krüpteeritud e-kirjade vahendusel.

- 4) **Kohtutäituri vahendusel kättetoimetamine.** Kohtutäitur peab kättetoimetamise määruse § 11 kohaselt dokumendi kätte toimetama viivitamata pärast kättetoimetamise taotluse saamist, kättetoimetamise viib määruse § 12 kohaselt läbi täitur, kelle tööpiirkonnas tuleb dokument kätte toimetada.
- 5) **Telefoni teel kättetoimetamine, tingimusel, et eelnevalt või järgnevalt toimetatakse dokument ise kätte ning kinnitatakse kättesaamist.** Telefoni teel loetakse dokument kättetoimetatuks, kui isik teatab telefonis, et ta on isik, kellele tuleb dokument kätte toimetada ja on selge, et ta saab telefonivestlusest aru (Taani kohtumenetluse seaduse § 156(a)). Selline lahendus on mõneti problemaatiline, kuna telefoni teel võib olla raske dokumendi saaja isikusamasust tuvastada.⁴⁷ Kättetoimetamise määruse § 20 kohaselt saab menetluskirjelduse kättetoimetamisel helistada isiku töökohta ja paluda isikuga rääkimise võimalust, seejuures ei tohi isiku tööandjale avaldada, millega seoses isikule helistatakse. Telefoni teel kättetoimetamisel loetakse isikule määruse § 21 kohaselt dokumendi sisu saajale ette ning antakse talle teada võimalusest dokumendile ligi pääseda.
- 6) **Avalik kättetoimetamine** (Taani kohtumenetluse seaduse § 159) on lubatud juhul, kui saaja elukohta või töökohta aadressi Taanis ei saa avaldada või kui välisriigi asutus, millelt paluti abi dokumendi kättetoimetamiseks, on keeldunud dokumenti kätte toimetamast. Sellisel juhul tuleb Taani ametlikus Riigi Teatajas märkida põhjus, miks kättetoimetamist viiakse läbi avalikult ning märges selle kohta, et dokument on võimalik saada kohtu käest.

Kättetoimetamise määruse § kohaselt korraldab kättetoimetamist kohus, kuid § 2 kohaselt võivad dokumente kätte toimetada ka muud asutused. Näiteks saavad sellisteks asutusteks määruse § 3 kohaselt olla teatavad vaidluskomisjonid või apellatsioonikomisjonid. Muud eraõiguslikud isikud võivad ilma kohtu sekkumiseta toimetada dokumente kätte kirjaga (kättetoimetamise määruse § 3 viimane lause). Kättetoimetamine tuleb kättetoimetamise määruse § 5 kohaselt läbi viia diskreetselt – tuleb tagada, et õigustamata isikud ei saaks kättetoimetatava dokumendi sisust ega kättetoimetamise faktist teada.

3. Kokkuvõte

Euroopa Inimõiguste Kohus ja Euroopa Kohus ei ole Eesti seadusandjale ette kirjutanud, millist menetluskirjelduste kättetoimetamise viisi kasutades tuleks isikule menetluskirjeldused

⁴⁵ Betænkning om revision af reglerne om forkyndelse Betænkning nr. 1528. Kättesaadav taani keeles: <http://jm.schultzboghandel.dk/upload/microsites/jm/ebooks/bet1528/bet/helepubl.html> (15.12.2015), p 7.2.2.2.1.2.

⁴⁶ Betænkning om revision af reglerne om forkyndelse Betænkning nr. 1528. Kättesaadav taani keeles: <http://jm.schultzboghandel.dk/upload/microsites/jm/ebooks/bet1528/bet/helepubl.html> (15.12.2015), p 7.2.2.2.2.

⁴⁷ Sarnane probleem võib tekkida ka Eestis kehtiva TsMS § 311¹ rakendamisel.

kätte toimetada. Küll aga peab isik nende kohtute praktika kohaselt olema oma kaitseõiguse tagamiseks menetlusdokumendist ka tegelikult teada saanud, lugemaks, et kättetoimetamine on toimunud kooskõlas EIÕK art 6(1) ning nn Brüsseli I instrumentidega.

Euroopa nn lihtsustatud menetluste määrused (Euroopa täitekorralduse määrus, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus, Euroopa maksekäsmenetluse määrus) näevad kontrastina ette reeglid selle kohta, millisel viisil tuleks Eestis nende menetlustega seoses menetlusdokumente kätte toimetada. Täiendavad nõuded võivad tuleneda ka Euroopa dokumentide kättetoimetamise määrusest II, kui dokument soovitakse Eestis kätte toimetada teise Euroopa Liidu liikmesriigi ametiasutuse taotlusel või kui Eesti kohus soovib dokumendi kätte toimetada mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis aadressi omavale isikule. Eestis hetkel kehtivad menetlusdokumentide kättetoimetamise reeglid vastavad neis määrustes toodud nn miinimumstandarditele.

Suurbritannia ja Taani seadusandja on menetlusdokumentide kättetoimetamiseks näinud ette üldjoontes samasugused võimalused Eesti seadusandjaga. Kõige uuenduslikum kättetoimetamise viis neis riikides on Taanis kehtiv elektrooniliselt menetlusdokumentide kättetoimetamise regulatsioon – nn lihtsustatud kättetoimetamise viisi kasutades võib Taanis menetlusdokumendi isikule saata talle määratud ametlikul e-posti aadressil, kuid dokument loetakse sellisel viisil kättetoimetatuks vaid juhul, kui dokumendi avamise kohta saabub kättetoimetamist korraldavale asutusele kirjalik teatis. Mõneti sarnane võimalus on Eestis aga juba niigi nähtud ette TsMS § 311 lg 1 p-ga 5 ja lg-ga 3, mille järgi võib Eesti kohus mh toimetada menetlusdokumendi kätte elektrooniliselt selleks ettenähtud infosüsteemi kaudu edastades seal dokumendi kättesaadavaks tegemise kohta teavituse Eesti isikukoodi olemasolu korral aadressaadi elektronposti aadressil isikukood@eesti.ee ning mille järgi menetlusdokument loetakse sellisel viisil kättetoimetatuks, kui saaja avab selle infosüsteemis. Kui tehniliselt oleks võimalik tagada ka isikukood@eesti.ee aadressilt saabuvate vastuvõtuteatiste usaldusväärsus, võiks Eesti seadusandja kaaluda sellele aadressile ka otse menetlusdokumendi kättetoimetamist. Taani eeskujul arvestades ei tohiks sellisel viisil kättetoimetamist lugeda aga edukaks, kui isik kättetoimetatavat dokumenti ei ava. Selline lahendus oleks kooskõlas ka Euroopa Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga, mille kohaselt peab olema tagatud, et isik ka tegelikult kättetoimetatava menetlusdokumendi kätte saab ning seda vaatamata sellele, et Eesti õiguskirjanduses on sellise lahenduse kooskõlas EIÕK art-ga 6 kaheldud.⁴⁸

---

⁴⁸ V. Kõve. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused ja nendega seotud ohud. Juridica IX/2012, lk 659, 665–666.